

ELORE (ISSN 1456-3010), vol. 15 – 1/2008.

Julkaisija: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry.

[http://www.elore.fi/arkisto/1_08/kar_b_1_08.pdf]

AJANKOHTAISTA:
MUUTTUVAT TILAT LASTEN- JA NUORTENKIRJALLISUUDEN
TUTKIJOIDEN POHDITTAVANA

Metamorphic Spaces in Children's Literature and Culture. 17.–19.1.2008, Jyväskylä.

Reeli Karimäki

Jyväskylän yliopiston Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos (TAIKU) järjesti yhdessä Suomen Nuorisokirjallisuuden Instituutin ja Kulttuurin tutkimuksen verkoston kanssa konferenssin ”Metamorphic Spaces in Children's Literature and Culture” (Metamorfiset tilat lasten ja nuorten kirjallisuudessa ja kulttuurissa) Jyväskylässä 17.–19.1.2008.

Postmodernina aikana mikään ole pysyvämpää kuin muutos, näin kuulee usein sanottavan, ja niinpä tässä konferenssissa tarkoituksena oli tutkia erilaisia muutoksen tiloja nykyisessä lasten ja nuorten kirjallisuudessa ja kulttuurissa. Konferenssissa pyrittiin vastaamaan muun muassa kysymyksiin: Miten lapsille ja nuorille tarkoitettu kirjallisuus ja muut siihen liittyvät kulttuurituotteet esittävät lapsuutta ja lasten tiloja tekstuaalisesti ja visuaalisesti? Millainen on lasten ja nuorten paikka heille tarkoitetuissa kulttuureissa? Miten tekstit, kuvat ja media kuvaavat lapsen erityisyyttä? Annetaanko lapsille ja nuorille tilaa olla aktiivisia, luovia toimijoita kirjallisuudessa ja kulttuurissa, vai asetetaanko heidät passiiviseen vastaanottajan paikkaan?

VÄLÄHDYS LASTENKIRJALLISUUDEN TUTKIMUKSEN
KANSAINVÄLISEEN ANTIIN

Lasten- ja nuortenkirjallisuuden tutkimus on 2000-luvulla vakiinnuttanut paikkansa kirjallisuudentutkimuksessa. Alan kansainvälisten tutkijoiden joukko on kasvanut ja osoittanut monipuolista kiinnostusta eri aihepiireihin ja tutkimusmenetelmiin. Vuoden 2008 tammikuussa oli suomalaisilla kirjallisuudentutkijoilla ainutlaatuinen mahdol-

lisuus kuulla johtavien tutkijoiden luentoja ja osallistua ”Metamorfiset tilat lasten ja nuorten kirjallisuudessa ja kulttuurissa” -konferenssin istuntoihin. Mukana oli useita kansainvälisiä vieraita, joista esittelen ohessa tärkeimmät:

Clare Bradford on juuri valittu IRSC:n (International Research Society for Children’s Literature) puheenjohtaja, jonka tutkimukselle *Reading Race. Aboriginality in Australian Children’s Literature* (2001) myönnettiin kansainvälinen lastenkirjallisuuden tutkimuksen palkinto ”IRSC Award for outstanding research”. Hänen uusin tutkimuksensa on *Unsettling Narratives. Postcolonial Readings of Children’s Literature* (2007). Bradford toimii kirjallisuuden professorina Deakin Universityssa, Melbournessa. Hänen tutkimuskohteisiinsa kuuluvat myös lastentekstien kulttuuriset käytännöt ja ideologiat.

Hans-Heino Ewers, IRSC:n varapuheenjohtaja, lastenkirjallisuuden professori ja Nuorisokirjallisuuden instituutin johtaja Frankfurt am Mainin yliopistossa. Ewersin lukuisat artikkelit ovat käsitelleet saksalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden eri aloja. Hänen teoksiaan on esimerkiksi *Literatur für Kinder und Jugendliche* (2000). Viime aikoina hänen kiinnostuksensa kohteisiin ovat kuuluneet muun muassa lastenkirjallisuuteen liittyvät kulttuurituotteet, filmatisoinnit ja tv-sarjat.

Lena Kåreland on Uppsalan yliopiston kirjallisuuden professori, joka on tutkinut lastenkirjallisuuden modernismia, historiaa ja kritiikkiä sekä Tove Janssonin kuvakirjoja ja Lennart Hellsingin runoutta. Hänen tuotantoonsa kuuluvat muun muassa *Möte med barnboken* (2001), *Gränsöverskridare* (2000) ja lastenkirjallisuutta ja sukupuolta tutkivan *Modig och stark*-kirjan (2005) toimitustyö.

David Rudd on Boltonin yliopiston lastenkirjallisuuden professori, joka on kirjoittanut brittikirjailijoiden tuotannosta. Hänen väitöskirjansa *Enid Blyton and the Mystery of Children’s Literature* julkaistiin vuonna 2000. Kulttuurintutkimuksellinen ote lasten- ja nuortenkirjallisuuteen näkyy useissa hänen artikkeleissaan.

John Stephens on australialaisen Macquarieren yliopiston englannin kielen professori, joka on pitkään ollut merkittävimpiä lasten- ja nuortenkirjallisuuden tutkijoita ja opettajia. Hänen teoksensa *Language and Ideology in Children’s Literature* (1992) on jo alan tenttikirjojen klassikko niin maailmalla kuin Suomessakin. Stephens tunnetaan myös Robyn McCallumin kanssa tehdystä kirjasta *Retelling Stories, Framing Culture* (1998) ja antologiasta *Ways of Being Male* (2002). Stephens toimi IRSC:n puheenjohtajana 1990-luvulla. Kansainvälinen tutkijapalkinto ”The International Brothers Grimm Award” myönnettiin hänelle syksyllä 2007.

Kaikki plenary-luennot videoitiin. Kuvauksesta ja ohjauksesta vastasivat Antti Heikkilä ja Samu Lehto, verkkototeutuksesta Heta Kero. Luennot on mahdollista kuunnella ja katsoa osoitteessa < <http://www.jyu.fi/en/congress/metamorphoses2008> >. Konferenssin koordinaattorilta Sanna Lehtoselta (sähköposti: sanlehto (at) jyu.fi) saa ”avaimen” luentojen katsomiseen.

KONFERENSSIN TYÖPAJAT

Konferenssissa oli yhdeksän työpajaa. Työpajojen teemoina olivat lapsuuden metamorfoosit, vallan ja anarkian sekä leikin ja pelon tilat lasten kirjallisuudessa ja kulttuurissa, ottaen huomioon myös median. Itse osallistuin kuunteluoppilaana ja keskustelijana työpajaan ”Lasten tilat ja toimijuus” (”Children’s spaces and agency”), jonka puheenjohtajana toimi Kaisu Rättyä Suomen nuorisokirjallisuuden instituutista. Työpajassa oli neljä hyvin erilaista ja mielenkiintoista esitystä tutkijoiden tekeillä olevista väitöskirjoista. Jyväskylän yliopiston taidekasvatuksen jatko-opiskelija Sirke Ruokokoski käsitteli esityksessään lasten luomia tiloja vapauden ja vallan näkökulmista. Hän tutkii lasten ja nuorten tilasuhdetta ja -kokemuksia arkkitehtuurikasvatuksen kontekstissa. Tutkimus on osa professori Pauline von Bonsdorffin johtamaa tutkimushanketta *Tilaa lapselle*. Anna Sidorova Helsingin yliopistosta kertoi otsikolla ”Lasten salattu maailma neuvostoajan lasten- ja nuortenkirjallisuudessa” muun muassa eri kirjallisuuden lajien sensuurista ja sensuurin kiertämisestä neuvostoajan kirjallisuudessa. Kirjallisuuden tutkija Mirja Niemisen aiheena oli: ”Onko tällä kuvakirjalla lapsilukijaa? – Kaksi esimerkkiä pienten lasten kuvakirjareseptiosta”.

Anna Rainio (HY) esitelmöi aiheesta ”*Veljeni Leijonamieli* oppilaiden ja opettajan kohtaupaikkana – Kuvitteelliset maailmat ja koulutodellisuuden ehdot”. Rainio kuvasi yhdessä suomalaisessa koulussa toimivaa kokeiluluokkaa, jonka keskeisenä työmuotona on leikkimaailma. Kokeiluluokan lapset ovat iältään 4–9-vuotiaita, ja koululaisilla on vain yksi ”tavallinen” tunti päivässä, joko matematiikkaa tai äidinkieltä. Vuoden ajan muu opetus ja oppiminen perustuvat juonelliseen, *Veljeni Leijonamieli*-kirjaan pohjautuvaan, leikkimaailmaan. Aikuiset toimivat lasten kanssa yhteisesti rakennetussa (pedagogisen) leikin maailmassa, jolloin heidän roolinsa ei ole ainoastaan virikkeitä ulkopuolelta tuovan syrjästäkatsojan. Tällöin yhteisesti leikkiin rakennettavat säännöt, toimintatavat ja niiden työstäminen ovat keskeinen osa leikkimaailmaa. Leikki itsessään ohjaa sekä lasten että aikuisten valintoja ja ne täytyy perustella roolihahmojen tekojen ja toimien kautta, ei ulkoisten sääntöjen varassa. Tavoitteena on, että lapset voivat osallistua yhteisen juonen rakentamiseen siinä missä aikuisetkin. Juuri tämän takia aikuisen ja lapsen välinen (valta)suhde asettuu kiinnostavaan valoon ja kysymys lasten toimijuudesta muodostuu keskeiseksi.

Konferenssin useissa työpajoissa ja monilla luennoilla nousi esiin median (mediakulttuurin) tuoma muutos lasten- ja nuorten kirjallisuuteen ja kulttuuriin. Lapset ja nuoret ovat kasvaneet koko ikänsä digitaalisessa kulttuurissa. Nuorempien sukupolvien median käyttötavoissa on havaittavissa erilaisia muutoksia, jotka

vaikuttavat kasvavien ja kehittyvien lasten elämään. Esimerkiksi Internet on tuonut lapsille ja nuorille uusia olemassaolon paikkoja ja tiloja, jotka hämmentävät lapsuuden, nuoruuden, kypsyiden ja aikuisuuden rajoja sekä sisällön että käytön puolesta. Jopa vauvaikäisistä on tullut median käyttäjiä. Medialukutaidon tarve on ilmeisempi kuin ennen, mutta puhuttaessa lukutaidosta on muistettava kirjallisuuden ja kielen merkitys mielikuvituksen paikkojen ja tilojen luojina.

KIRJALLISUUS

- BRADFORD, CLARE 2001: *Reading Race. Aboriginality in Australian Children's Literature*. Carlton South: Melbourne University Publishing.
- 2007: *Unsettling Narratives. Postcolonial Readings of Children's Literature*. Waterloo: Wilfrid Laurier University Press.
- EWERS, HANS-HEINO 2000: *Literatur für Kinder und Jugendliche. Eine Einführung in grundlegende Aspekte des Handlungs- und Symbolsystems Kinder- und Jugendliteratur: mit einer Auswahlbibliographie Kinder- und Jugendliteraturwissenschaft*. München: Fink.
- KÅRELAND, LENA 2000: *Gränsöverskridare. Carl Sandburg och Lennart Hellsing – författare för barn och vuxna*. Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen. Uppsala: Uppsala Universitet.
- 2001: *Möte med barnboken. Linjer och utveckling i svensk barn- och ungdomslitteratur*. [Reviderad utgåva]. Stockholm: Natur och Kultur.
- 2005: *Modig och stark – eller ligga lågt. Skönlitteratur och genus i skola och förskola*. Stockholm: Natur och Kultur.
- RUDD, DAVID 2000: *Enid Blyton and the mystery of children's literature*. London: MacMillan.
- STEPHENS, JOHN & MC CALLUM, ROBYN 1998: *Retelling stories, framing culture. Traditional story and metanarratives in children's literature*. New York: Garland Publishing.
- STEPHENS, JOHN 1992: *Language and ideology in children's fiction*. London: Longman.
- (ed.) 2002: *Ways of being male. Representing masculinities in children's literature and film*. New York, London: Routledge.

Filosofian maisteri Reeli Karimäki on folkloristiikan jatko-opiskelija Helsingin yliopistossa.